

STABILNOŚĆ FINANSOWANIA INSTYTUCJI KULTURY ZE ŚRODKÓW PUBLICZNYCH W POLSCE

Streszczenie

Cel – Ocena stabilności finansowania instytucji kultury ze środków publicznych w Polsce – w ujęciu prawnym oraz w wymiarze finansowym.

Metodyka badania – Studia literatury, analiza aktów prawnych związanych z funkcjonowaniem i finansowaniem instytucji kultury w Polsce, analiza danych GUS i EUROSTAT dotyczących wydatkowania środków publicznych w sektorze kultury w Polsce i Unii Europejskiej w latach 2011-2017.

Wynik – Przeprowadzone rozważanie świadczy o stabilności finansowania instytucji kultury ze środków publicznych w Polsce, ze względu na niezmienną regulację i uprzywilejowanie prawnych dedykowanych instytucjom kultury oraz regularne, stałe wydatki budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego w dziale 921 klasyfikacji budżetowej *Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego* w badanym okresie. Na przełomie lat 2011-2017 przepisy prawne dotyczące finansowania instytucji kultury nie ulegały znacznym przeobrażeniom. Z roku na rok środki publiczne przeznaczone na cele kulturalne stopniowo wzrastały, lecz średni ich udział w PKB kształtował się na podobnym poziomie. Udział wydatków publicznych na rekreację, kulturę i religię w wydatkach budżetu państwa oraz jednostek samorządu terytorialnego ogółem w Polsce w 2017 roku wynosił 2,9% i kształtował się powyżej średniej europejskiej.

Oryginalność/wartość – Inwestycje w kulturę pozwalają nie tylko na ekonomiczny rozwój i wzrost konkurencyjności jednostek, ale także na wzmocnienie kapitału społecznego, którego niski poziom staje się zagrożeniem dla ogólnego rozwoju państwa. Rozwijanie kultury i kreatywności oznacza inwestowanie w ochronę dziedzictwa, modernizację infrastruktury kultury oraz kształcenie odbiorcy i jego kulturowych kompetencji. Dlatego regularne badanie stabilności finansowania instytucji kultury ze środków publicznych zarówno w ujęciu prawnym, jak i wymiarze finansowym wydaje się istotne i ważne. Ponadto, w Polsce występuje stosunkowo niewiele pozycji literatury przedmiotu analizujących podjęty problem badawczy.

Słowa kluczowe: finansowanie kultury, instytucje kultury, wydatki publiczne na kulturę

THE STABILITY OF FINANCING OF CULTURAL INSTITUTIONS FROM PUBLIC FUNDS IN POLAND

Summary

Goal – The stability evaluation of financing of cultural institutions from public funds

Research methodology – Literature studies, analysis of legal acts related to functioning and financing of cultural institutions in Poland, data analysis of GUS and EUROSTAT resources related to public funds in the cultural sector in Poland and the European Union in 2011-2017.

Score – Diversified regulations and legal privileges dedicated to cultural institutions, as well as regular and permanent public expenditure evidence of the stability of financing of cultural institutions from public funds. In 2011-2017, regulations of financing of cultural institutions from public funds and governmental expenditure were stable. By the years, public funds allocated for cultural purposes gradually increased, but the average of public expenditure in GDP was at a similar level. In 2017, the share of public expenditure on recreation, culture and religion in public expenditure in Poland was 2.9% and it was above the European average.

Originality /value – Culture investments allow not only for the economic development and growth of the institution's competitiveness, but also for the social capital power, whose low level is dangerous for the general development of the state. Developing culture and creativity means investing in heritage protection, modernizing cultural infrastructure and educating recipients and their cultural competences. Therefore, regular investigation of the stability of public financing cultural institutions in legal and financial terms is important. In addition, in Poland there are relatively few literature items analyzing the undertaken research problem.

Keywords: culture financing, cultural institutions, governmental expenditure on culture

DOI: 10.15290/wpewbmn4.2020.10

Wprowadzenie

Funkcjonowanie instytucji kultury uzależnione jest przede wszystkim od możliwości pozyskiwania źródeł finansowania na prowadzenie bieżącej działalności i realizację projektów kulturalnych. Głównym źródłem finansowania instytucji kultury w Polsce są środki publiczne, pochodzące zarówno z budżetu państwa, jak i jednostek samorządu terytorialnego.

Gwarantem funkcjonowania instytucji kultury jest zapewnienie przez państwo stabilności legislacyjnej i finansowej wynikającej z przepisów prawa. Źródła zasilania sektora kultury wchodzi w skład organizacyjno-finansowego mechanizmu realizowania zadań państwa w zakresie kultury. Uzależnione są one od hierarchii ważności instytucji zaspokajających określone potrzeby kulturalne społeczeństwa. Najczęstszym powodem interwencjonizmu państwowego w sferze kultury jest przynależność dóbr kultury do dóbr publicznych i społecznie pożądanym. W przypadku tego rodzaju dóbr, mechanizm rynkowy może zawodzić i nie dostarczać ich odpowiedniej ilości. Istnieje również zagrożenie wykluczenia z konsumpcji części społeczeństwa o niższych dochodach. Mechanizm rynkowy często ukierunkowany jest na zysk, dlatego sprzyja wytwarzaniu dóbr i usług kultury o wysokiej wartości ekonomicznej i niskiej wartości kulturowej. W przypadku występowania popytu na dobra kulturalne, wolna konkurencja wpływa na powstawanie nisz rynkowych o charakterze elitarnym. Dlatego stabilne wsparcie prawne i finansowe państwa oraz jednostek samorządu terytorialnego jest szczególnie uzasadnione w przypadku instytucji kultury i odzwierciedlone w wydatkach publicznych.

W artykule zatem zmierza się do ustalenia odpowiedzi na pytanie, czy finansowanie instytucji kultury ze środków publicznych w Polsce jest stabilne. Ocena stabilności podjęto w ujęciu prawnym oraz w wymiarze finansowym. Badania dotyczą okresu 2011-2017, czyli ostatnich siedmiu lat, z których dostępne są porównywalne dane.

Instytucja kultury jako podstawowy podmiot sfery kultury

Kultura to dziedzina gospodarki specjalizująca się w tworzeniu i dystrybucji dóbr o charakterze zarówno materialnym, jak i niematerialnym (duchowym, symbolicznym)¹. Powiązana jest z sektorem usługowym odpowiedzialnym za wytwarzanie dóbr i usług niereprodukowalnych i obejmującym dziedziny takie jak: sztuki wizualne, performatywne czy dziedzictwo kulturowe oraz wpływa na sektor przemysłowy, zajmujący się wytwarzaniem dóbr i usług kultury na masową skalę w postaci: produkcji filmowych, audiowizualnych, gier, video, radia i telewizji, fonografii, wydawnictw książkowych i prasowych.

Kultura to pojęcie bardzo szerokie, uwzględniające dobra rynkowe, publiczne, a nawet społeczne². Etymologia słowa „kultura” (*cultura*) wywodzi się z języka łacińskiego i oznacza uprawę roli rozumianą jako zmienianie stanu natury poprzez świadome i systematyczne działanie człowieka³. Termin „kultura” dotyczy całokształtu duchowego i materialnego dorobku społeczeństwa; często utożsamiany jest z cywilizacją i jej rozwojem. Na przestrzeni lat pojęcie kultury stało się wieloaspektowe i wieloznaczne, zarówno w teorii, jak i w praktyce. Dotyczyło wielu dziedzin nauki oraz wiązało się z różnymi obszarami badawczymi, takimi jak: socjologia, psychologia, ekonomia, zarządzanie itd⁴.

Na gruncie nauk ekonomicznych wyróżnia się dwie powszechnie obowiązujące definicje kultury. W pierwszym, antropologiczno-socjologicznym ujęciu, kultura stanowi zestaw określonych postaw i praktyk charakterystycznych dla danej grupy społecznej. Takie postrzeganie kultury jest szczególnie przydatne przy tworzeniu analizy czynników gospodarczych oraz relacji pomiędzy kulturą a ogólnym rozwojem gospodarczym. W drugim ujęciu, kultura obejmuje nie tylko działania podejmowane przez ludzi, ale także rezultaty tych działań wiążące się z intelektualnym, moralnym i artystycznym aspektem ludzkiego życia. Wspomniane działania wymagają od twórców kreatywności, mają na celu generowanie

---

¹ R. Borowiecki, *System regulacji w kulturze – finansowanie, zarządzanie, współdziałanie*, Oficyna Wydawnicza Abrys, Kraków 2005, s. 165-170.

² O. Velthuis, *Talking Prices. Symbolic Meanings of Prices of the Market of the Contemporary Art*, Princeton University Press, Princeton 2005, s. 97-98.

³ J. Gajda, *Antropologia kulturowa. Wprowadzenie do wiedzy o kulturze*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2008, s. 17.

⁴ M. Filipiak, *Wprowadzenie do socjologii kultury*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej, Lublin 2009, s. 9-10.

i przekazywanie znaczenia symbolicznego, a ich rezultat powinien stanowić formę własności intelektualnej⁵.

Dobra i usługi kultury przypisywane są do kategorii usług społecznych, jednakże posiadają wiele różnorodnych właściwości, uniemożliwiających zaklasyfikowanie ich do jednej grupy dóbr⁶. Ze względu na swój charakter materialny i niematerialny cechują się dualizmem. Niektóre produkty oferowane w sferze kultury mogą posiadać jednocześnie właściwości dóbr, jak i usług. Co więcej, w dziedzinie kultury, oprócz usług, występują również produkty materialne⁷.

Kultura, ze względu na swój zasadniczy charakter niematerialny, przez długie lata funkcjonowała samodzielnie, odrębnie od wszelkich mechanizmów rynkowych. Dopiero od drugiej połowy XX wieku stała się przedmiotem badań nowych nauk, takich jak ekonomika kultury oraz nowe zarządzanie publiczne (rysunek 1)⁸.

Rysunek 1.
Przedmioty badań ekonomiki kultury

PRZEDMIOTY BADAŃ EKONOMIKI KULTURY		
	choroba kosztów Baumola	
rynek sztuki		organizacje <i>non profit</i> w kulturze
	kształtowanie preferencji konsumentów	
rynek pracy artystów		publiczne subsydiowanie kultury
	analizy popytu i podaży	
rynek mediów		historia myśli ekonomicznej w kulturze

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: M. Blaug, *Where are We Now on Cultural Economics*, „Journal of Economic Surveys” 2011, no. 15, s. 123-143.

Ekonomika kultury to stosunkowo młoda dyscyplina naukowa, która wykrytalizowała się na gruncie nauk ekonomicznych. Bada zjawiska i prawidłowości ekonomiczne występujące w kulturze traktowanej jako oddzielny sektor gospodarki oraz ustala instrumenty polityki ekonomicznej efektywne w sferze kultury⁹.

⁵ D. Throsby, *Economics and Culture*, Cambridge University Press, Cambridge 2014, s. 19.

⁶ K. Kietlińska, *Finansowanie kultury. Dylematy teorii i praktyki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1995, s. 13.

⁷ J. Żyżyński, *Budżet i polityka podatkowa. Wybrane zagadnienia*, PWN, Warszawa 2009, s. 41.

⁸ R. Agranoff, *Collaborative public management: new strategies for local governments*, Georgetown University Press, Washington 2003, s. 66.

⁹ D. Ilczuk, *Ekonomika kultury*, PWN, Warszawa 2012, s. 22.

Z kolei nowe zarządzanie publiczne polega na adaptacji metod i technik menedżerskich stosowanych w sektorze prywatnym do warunków zarządzania organizacjami publicznymi¹⁰.

Początkowo model ten został zainicjowany w sektorach nieefektywnych ekonomicznie i stanowiących największe obciążenie dla budżetów państwa oraz administracji publicznej, lecz zaspokajających potrzeby całego społeczeństwa. Następnie, nowe zarządzanie publiczne było sukcesywnie wprowadzane do sektorów o niższej randze społecznej, mających istotny wpływ na rozwój ekonomiczny kraju, między innymi do sektora kultury¹¹.

Uwarunkowania prawne funkcjonowania instytucji kultury

Kreacja kultury często utożsamiana jest z tworzeniem odpowiednich instytucji działających w obszarze kultury. Zgodnie z art. 6 ust. 1 Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 roku, Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będących źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju. Dodatkowo, w art. 73 zapisano, że Konstytucja zapewnia każdemu obywatelowi wolność twórczości artystycznej, badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, wolność nauczania, a także wolność korzystania z dóbr kultury¹². Rolą państwa jest zatem zaspokajanie potrzeb kulturalnych społeczeństwa, nie tylko poprzez tworzenie podmiotów działających w sektorze kultury, ale również wspieranie szeroko pojętej działalności kulturalnej poprzez instrumenty stymulujące rozwój instytucji kultury¹³.

Według ustawy z dnia 25 października 1991 roku o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, podmioty zajmujące się tworzeniem, upowszechnianiem i ochroną dóbr kultury za pośrednictwem prowadzonej działalności kulturalnej posiadają status instytucji kultury, a po wpisaniu do rejestru nabywają osobowość prawną. Dzięki specyficznej formie organizacyjno-prawnej realizują zadania publiczne związane z działalnością kulturalną w bibliotekach, domach kultury, muzeach itd. Dzielą się na państwowe instytucje kultury tworzone przez ministrów i kierowników urzędów centralnych oraz samorządowe instytucje kultury funkcjonujące na lokalnym i regionalnym poziomie podziału terytorialnego¹⁴.

¹⁰ Ł. Pabiś, *Zrównoważony rozwój w kontekście nowych koncepcji zarządzania publicznego: nowego zarządzania publicznego i zarządzania partycypacyjnego*, „Zarządzanie” 2017, nr 25, t. 2, s. 15.

¹¹ K. Szczepańska: *Nowe koncepcje usług publicznych w perspektywie zarządzania jakością*, [w:] *Komunikacja i jakość w zarządzaniu*, T. Wawak (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2010, s. 120.

¹² M. Safjan, L. Bosek, *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1-86*, C.H. Beck, Warszawa 2017, s. 1457-1725.

¹³ A. Jagielska-Burduk, *Sektor kultury – działalność kulturalna: wokół problematyki prawnej zabytków i dzieł sztuki*, [w:] *Kultura w praktyce: zagadnienia prawne*, t. 1, A. Jagielska-Burduk, W. Szafranski (red.), Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Poznań 2012, s. 14-15.

¹⁴ Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej..., Dz.U. z 2018 r. poz. 1983.

Ponadto, mianem instytucji artystycznych określane są instytucje kultury realizujące działalność w dziedzinie teatru, muzyki, tańca, z udziałem twórców i wykonawców, tj.: filharmonie, teatry, opery, operetki, orkiestry symfoniczne i kameralne, zespoły pieśni i tańca oraz zespoły chóralne. Charakterystyczny dla instytucji artystycznych jest podział na sezony artystyczne w okresie od 1 września do 31 sierpnia i plany repertuarowe¹⁵.

Zarówno instytucje kultury, jak i instytucje artystyczne zarządzane są jednoosobowo przez dyrektora oraz zaliczane do sektora finansów publicznych. Dopuszczalne jest również wyszczególnienie w statucie zastępców dyrektora odpowiadających za gospodarkę finansową, po uprzednim nabyciu odrębnego imiennego upoważnienia od dyrektora. W przypadku niepowołania zastępców, za zarządzanie gospodarką finansową i rachunkowością instytucji kultury oraz reprezentowanie instytucji na zewnątrz odpowiada jednoosobowo dyrektor, będący najczęściej pracownikiem instytucji kultury. Ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej przewiduje możliwość powierzenia zarządzania instytucją kultury osobie fizycznej lub osobie prawnej, wyłonionej w trybie zamówienia publicznego, w ramach kontraktu menedżerskiego¹⁶.

Od wielu lat zaspokajanie potrzeb kulturalnych należy do obligatoryjnych obowiązków samorządów każdego szczebla¹⁷. W przypadku instytucji kultury można zaobserwować zjawisko podwójnej kompetencji jednostek kontrolnych, ponieważ za ich prowadzenie odpowiedzialna jest zarówno administracja rządowa, jak i samorządowa¹⁸.

Polskie prawo nie nakłada na jednostki samorządu terytorialnego bezwzględnego nakazu prowadzenia instytucji kultury, lecz wskazuje na obowiązek utrzymania co najmniej jednej biblioteki publicznej na terenie jednostek samorządu terytorialnego¹⁹. Gminy, powiaty i samorządy województwa sprawują również nadzór nad instytucjami kultury i są odpowiedzialne za dobór odpowiednich rozwiązań organizacyjnych pozwalających na utworzenie instytucji kultury, współprowadzenie instytucji kultury np. z inną gminą, powiatem lub samorządem województwa na podstawie zawartej umowy, czy połączenie lub podział istniejących instytucji kultury²⁰.

---

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ K. Maj-Waśniowska, P. Sołtyk, *Rola samorządu terytorialnego w finansowaniu zadań z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w Polsce*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 2018, nr 56, s. 372.

¹⁸ Z. Niewiadomski, *Samorząd terytorialny*, [w:] *System prawa administracyjnego. Podmioty administrujące*, R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel (red.), C.H.Beck, Warszawa 2011, s. 131-137.

¹⁹ K. Jaroszyński, *Zakres działania i zadania gminy*, [w:] *Ustawa o samorządzie gminnym. Komentarz z odniesieniami do ustaw o samorządzie powiatowym i samorządzie województwa*, R. Hauser, Z. Niewiadomski (red.), C.H.Beck, Warszawa 2011, s. 97.

²⁰ A. Jakubowski, *Samorządowa instytucja kultury*, [w:] *Ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej. Komentarz*, S. Gajewski, A. Jakubowski (red.), C.H.Beck, Warszawa 2016, s. 41-42.

Prawo do prowadzenia szeroko rozumianej publicznej działalności kulturalnej mają też organizacje pozarządowe, posiadające między innymi status organizacji pożytku publicznego. Mogą starać się o środki z dotacji celowych przeznaczone na rzecz zleconych zadań w celu ich realizacji, w oparciu o zawartą umowę²¹. Rolą organów administracji publicznej na mocy art. 11 Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie jest działalność w zakresie: wspierania realizacji zadań publicznych przez organizacje pozarządowe oraz inne podmioty objęte ustawą, prowadzące działalność statutową w danej dziedzinie kultury, sztuki itp.; powierzania realizacji zadań publicznych organizacjom pozarządowym oraz innym podmiotom objętym ustawą, prowadzącym działalność statutową w danej dziedzinie. Wszystkie wymienione działania odbywają się po przeprowadzeniu otwartego konkursu ofert, a wykonywane zadania powinny być realizowane w sposób zapewniający wysoką jakość²².

Kolejną formą wspierania oraz powierzania zadań jest wykorzystanie przepisów o partnerstwie publiczno-prywatnym albo na podstawie umów międzynarodowych w przypadku, gdy na realizację określonego zadania publicznego będą przekazywane niepodlegające zwrotowi środki ze źródeł zagranicznych. Organizacje pozarządowe oraz inne podmioty objęte ustawą mogą z własnej inicjatywy złożyć wnioski o realizację zadania publicznego. Niezbędnym warunkiem do realizacji zadania publicznego jest zawarcie pisemnej umowy o wsparcie realizacji zadania publicznego lub umowy o powierzenie realizacji zadania publicznego²³.

Metody i formy finansowania instytucji kultury ze środków publicznych

Instytucje kultury w Polsce funkcjonują w oparciu o mechanizm budżetowy charakterystyczny dla sektora publicznego, w którym podziału dóbr i usług dokonuje państwo. Rolą państwa jest finansowanie dóbr i usług kulturalnych z funduszy publicznych oraz korygowanie preferencji konsumentów, w celu umożliwienia nieodpłatnego lub tylko częściowo odpłatnego dostępu do oferty kulturalnej dla społeczeństwa²⁴.

Zgodnie z Ustawą z dnia 27 sierpnia 2009 roku o finansach publicznych występują dwie metody finansowania instytucji kultury z budżetu, odnoszące się

---

²¹ Z. Młynarczyk, A. Kosińska-Madera, *Prawne aspekty działania organizacji pozarządowych. problem eliminacji barier prawnych oraz organizacyjnych współpracy w turystyce*, „Ekonomiczne problemy turystyki” 2018, nr 1(41), s. 7-21.

²² Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2019 r. poz. 688).

²³ J. Krajewski, *Partnerstwo publiczno-prywatne a porozumienie administracyjne. Efektywna realizacja zadań własnych administracji publicznej w ujęciu porównań systemowych*, „Studia Juridica” 2018, nr 76, s. 245-248.

²⁴ B. Kuchmacz, *Organizacja instytucji kultury w gospodarce lokalnej*, „Samorząd terytorialny. Organizacja, funkcjonowanie i kierunki rozwoju” 2017, nr 41, s. 87.

zarówno do budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego, tj. finansowanie bezpośrednie i finansowanie pośrednie²⁵.

Finansowanie bezpośrednie wiąże się z gromadzeniem środków przez państwo poprzez redystrybucję dochodów i następnie przekazaniem ich instytucjom kultury lub dokonywaniem zakupu usług od tych instytucji²⁶. Ten rodzaj finansowania odbywa się przy pomocy metody podmiotowej (w przypadku finansowania podmiotu – instytucji kultury – prowadzącego określoną działalność) oraz metody przedmiotowej (w momencie zakupu przez państwo ze środków publicznych dóbr i usług publicznych od podmiotów wytwarzających te dobra lub świadczących usługi na tzw. rynku wewnętrznym)²⁷.

Finansowanie pośrednie z kolei charakteryzuje się współudziałem władz publicznych w zasilaniu jednostek kultury, w zamian za spełnienie wyznaczonych warunków. Do podstawowych instrumentów finansowania pośredniego można zaliczyć koncesjonowanie, finansowanie partnerskie, kontrakt, finansowanie w drodze projektów, subwencjonowanie konsumenta oraz system ulg i zwolnień podatkowych²⁸.

Pozostałe, kluczowe źródła finansowania instytucji kultury to: wydatki z budżetu państwa realizowane głównie przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, wydatki jednostek samorządu terytorialnego, środki z funduszy zagranicznych (w tym funduszy europejskich), wydatki gospodarstw domowych²⁹.

Podstawowy akt prawny dedykowany jednostkom sektora kultury to Ustawa z dnia 25 października 1991 roku o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej. Zgodnie ze wspomnianą ustawą, organizator instytucji kultury posiadającej osobowość prawną, tj. gmina, powiat, województwo, zobligowany jest do zapewnienia niezbędnych środków do rozpoczęcia i prowadzenia działalności kulturalnej oraz do utrzymania obiektu prowadzenia tej działalności. Niektóre państwowe instytucje kultury, takie jak Biblioteka Narodowa, posiadają uprawnienia do przekazywania dofinansowania z budżetu państwa innym podmiotom prowadzącym działalność w dziedzinie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Dodatkowo jednostki te samodzielnie pozyskują pozostałe środki niezbędne do funkcjonowania tego rodzaju działalności. Dzięki temu większość instytucji kultury

---

²⁵ T. Szlendak, J. Nowiński, P. Wieczorek, *Podręcznik szkoleniowy dotyczący sektora kultury w Polsce dla wnioskodawców i partnerów Programu „Promowanie różnorodności kulturowej i artystycznej w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego” finansowanego z funduszy EOG 2009-2014*, MKiDN, Warszawa 2012, s. 35.

²⁶ D. Tukan, *Finansowe aspekty instytucji kultury w Polsce*, „Ekonomiczne problemy usług” 2010, nr 61, s. 529.

²⁷ E. Denek, J. Sobiech, J. Wolniak, *Finanse publiczne*, PWN, Warszawa 2001, s. 116.

²⁸ K. Kietlińska, *Finansowanie instytucji kultury. Dylematy teorii i praktyki...*, s. 56-57.

²⁹ J. Suchowian, *Finansowanie publicznych instytucji kultury w Polsce*, [w:] *Organizacje komercyjnej i niekomercyjnej wobec wzmożonej konkurencji oraz wzrastających wymagań konsumentów*, A. Nalepka, A. Ujwary-Gil (red.), Wyższa Szkoła Biznesu w Nowym Sączu, Nowy Sącz 2010, s. 273.

posiada charakter niezarobkowy, z zasady pokrywając koszty bieżącej działalności i zobowiązania z uzyskiwanych przychodów³⁰.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w ramach mecenatu państwa, udziela wsparcia finansowego na realizację planowanych w danym roku zadań związanych z polityką kulturalną państwa, prowadzoną przez instytucje kultury oraz inne podmioty nienależące do sektora finansów publicznych, w tym organizacje pozarządowe. Podobnie jednostki samorządu terytorialnego otrzymują dotacje celowe z budżetów jednostek samorządu terytorialnego na zadania istotne z punktu widzenia regionalnej polityki rozwoju w zakresie rozwoju kultury oraz na finansowanie lub dofinansowanie kosztów realizacji inwestycji (rysunek 2)³¹.

Rysunek 2.
Rodzaje dotacji ze środków publicznych

Rodzaje dotacji ze środków publicznych		
Podmiotowa	Celowa	
na dofinansowanie działalności bieżącej w zakresie realizowanych zadań statutowych, w tym na utrzymanie i remonty obiektów	na finansowanie lub dofinansowanie kosztów realizacji inwestycji	na realizację wskazanych zadań i programów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie M. Gorzałczyńska-Koczkodaj, R. Koczkodaj, *Udział przychodów własnych w finansowaniu instytucji kultury na podstawie samorządów województw*, „Problemy Zarządzania” 2017, vol 15, nr 2(67), s. 178-184.

Zgodnie z ustawą o finansach publicznych, dotacje są to podlegające szczególnym zasadom rozliczania środki z budżetu państwa, budżetu jednostek samorządu terytorialnego oraz z państwowych funduszy celowych, przeznaczone na podstawie niniejszej ustawy, odrębnych ustaw lub umów międzynarodowych na finansowanie lub dofinansowanie realizacji zadań publicznych³². Formalnie, dotacja podmiotowa, w przeciwieństwie do celowej, przekazywana jest instytucjom kultury bez umowy, do samodzielnego rozdysponowania środków na cele i zadania instytucji. Dotacja celowa z kolei przekazywana jest na konkretny wydatek oraz wymaga określenia celu przeznaczenia środków³³.

Istotna dla finansowania zadań w zakresie kultury w Polsce jest zasada dotycząca udzielania wszelkich dotacji w Polsce w ramach rocznych budżetów oraz konieczność ich rozliczania na koniec roku budżetowego w celu ustalenia wartości

³⁰ J. Suchowian, *Problemy finansowania instytucji kultury w Polsce na przykładzie Teatru im. St. I. Witkiewicza w Zakopanem*, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2011, nr 38, s. 177.

³¹ M. Gałęcka, K. Smolny, *Stabilność finansowa instytucji kultury na przykładzie wojewódzkich teatrów i instytucji muzycznych*, „Problemy Zarządzania” 2017, vol. 15, nr 2(67), s. 198-213.

³² Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. Nr 157 poz. 1240 ze zm.).

³³ M. Gorzałczyńska-Koczkodaj, R. Koczkodaj, *Udział przychodów własnych w finansowaniu instytucji kultury na podstawie samorządów województw*, „Problemy Zarządzania” 2017, vol. 15, nr 2(67), s. 178-184.

zwrotu ewentualnie niewykorzystanych środków dotacyjnych³⁴. Ponadto, zgodnie z ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, jednostki samorządu terytorialnego mogą udzielać pożyczek, gwarancji, poręczeń organizacjom pozarządowym oraz wymienionym podmiotom na realizację zadań w sferze pożytku publicznego, na zasadach określonych w odrębnych przepisach, tj. w ustawie o finansach publicznych. Każda organizacja pożytku publicznego może otrzymać od podatnika podatku dochodowego od osób fizycznych 1% podatku, który musi zostać przeznaczony na prowadzenie działalności pożytku publicznego³⁵.

Każda funkcjonująca instytucja kultury posiada akt o utworzeniu, statut i regulamin organizacyjny. Instytucje te mają prawo do samodzielnego gospodarowania mieniem i środkami pochodzącymi z różnych źródeł. Dzięki temu dyrektorzy tych instytucji mogą podejmować innowacyjne rozwiązania i decyzje, ukierunkowane na efektywne wykorzystanie środków publicznych, przy konsultacji z organizatorami (jednostkami samorządu terytorialnego). Podstawą prowadzenia ich gospodarki finansowej jest plan finansowy oraz dokumenty potwierdzające jego wykonanie, składane przez dyrektora w formie półrocznych informacji i rocznych sprawozdań u organizatora. Instytucje kultury nie mają charakteru komercyjnego oraz nie są nastawione na zysk, tym samym pokrywają koszty bieżącej działalności i zobowiązania z uzyskiwanych przychodów³⁶.

Należy zaznaczyć, że regulacje prawne dotyczące finansowania instytucji kultury w latach 2011-2017 nie ulegały znacznym zmianom. Ewentualne zmiany mobilizowały te instytucje do poszukiwania zewnętrznych źródeł finansowania, umożliwiających realizację rozbudowanych projektów i pozwalały na swobodę dysponowania zewnętrznymi środkami finansowymi. Ponadto, wszelkie zmiany dotyczące finansowania instytucji kultury z funduszy publicznych w Polsce miały na celu usprawnienie i uproszczenie procesu ubiegania się o środki finansowe, przekazywania ich instytucjom oraz sposobu rozliczania się z projektów i inwestycji z ich udziałem.

Analiza wydatków budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego na kulturę

Zgodnie z Ustawą o finansach publicznych podstawę gospodarki finansowej państwa w danym roku budżetowym stanowi ustawa budżetowa, zawierająca informację na temat budżetu państwa, określającego między innymi kwotę prognozowanych podatkowych i niepodatkowych dochodów budżetu państwa oraz kwotę planowanych wydatków, w tym wydatków przeznaczonych na działalność instytucji kultury. Wsparcie finansowe dla samorządowych instytucji kultury, wraz

³⁴ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych...

³⁵ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2018 r. poz. 450, 650, 723, 1365 z 2019 r. poz. 37).

³⁶ J. Hołda, Z. Hołda, D. Ostrowska, *Prawne podstawy działalności kulturalnej*, Wolters Kluwer, Kraków 2005, s. 118-134.

z dotowaniem projektów kulturalnych, uwzględniane jest w budżetach jednostek samorządu terytorialnego na dany rok budżetowy, z przeznaczeniem na działania w dziedzinie kultury realizowane przez różne podmioty, w tym organizacje pozarządowe. Zarówno wydatki ministerialne, jak i samorządowe dotyczące działalności kulturalnej ujmowane są w dziale 921 klasyfikacji budżetowej „Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego”³⁷.

Tabela 1.

Wydatki publiczne na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w latach 2011-2017

Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Suma
Wydatki publiczne ogółem w dziale 921 (w mln zł)	8077,3	8280,9	8212,7	9326,8	8565,3	8873,1	10331,6	61667,7
Dynamika rok poprzedni = 100	97,4	102,5	99,2	113,6	91,8	103,6	116,4	-
Dynamika rok 2011 = 100	100,0	102,5	101,7	115,5	106,0	109,9	127,9	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Kultura* z lat 2011-2017, Raporty GUS, Urząd Statystyczny w Krakowie.

Od 2011 do 2017 roku w Polsce na kulturę przeznaczono łącznie 61,7 mld zł pochodzących ze środków budżetu państwa oraz jednostek samorządu terytorialnego, pomniejszonych o dotacje i subwencje z budżetu państwa dla samorządów i o transfery pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego (tabela 1). Na przestrzeni analizowanego okresu, wydatki publiczne na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego charakteryzowały się trendem wzrostowym – w latach 2011-2017 zwiększyły się o 28%. Największy wzrost tych wydatków (o 1458,5 mln zł) odnotowano w 2017 roku, podczas gdy największy spadek (o 761,5 mln zł) wystąpił w 2015 roku.

Wydatki publiczne w dziale „Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego” przeciętnie wynosiły w granicach 0,5% wartości PKB w Polsce; rocznie wzrastały średnio o 4,25%. W latach 2011-2017, wraz ze wzrostem PKB w Polsce, wzrastały również wydatki publiczne przeznaczone na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego, podczas gdy udział wydatków publicznych ogółem w dziale 921 w wartości PKB odznaczał się trendem spadkowym (wykres 1).

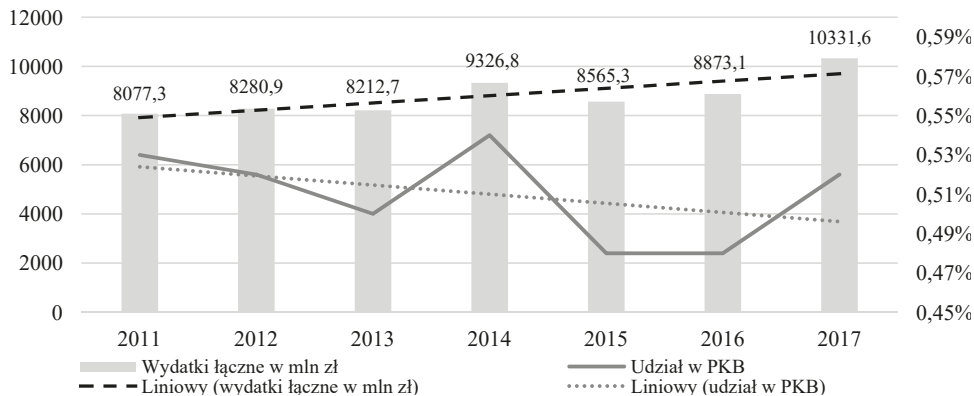
Zgodnie z danymi Eurostat, wydatki publiczne na rekreację, kulturę i religię w państwach członkowskich Unii Europejskiej w 2017 roku wynosiły średnio 2,31% wydatków publicznych ogółem. Najwięcej publicznych środków na cele kulturalne przeznacza się na Węgrzech i w Islandii (około 7% wydatków publicznych ogółem), najmniej w Wielkiej Brytanii i Grecji (około 1,5% wydatków publicznych ogółem).

³⁷ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych...

Wydatki publiczne na rekreację, kulturę i religię w Polsce kształtowały się powyżej średniej i wynosiły 2,9% wydatków publicznych ogółem (wykres 2).

Wykres 1.

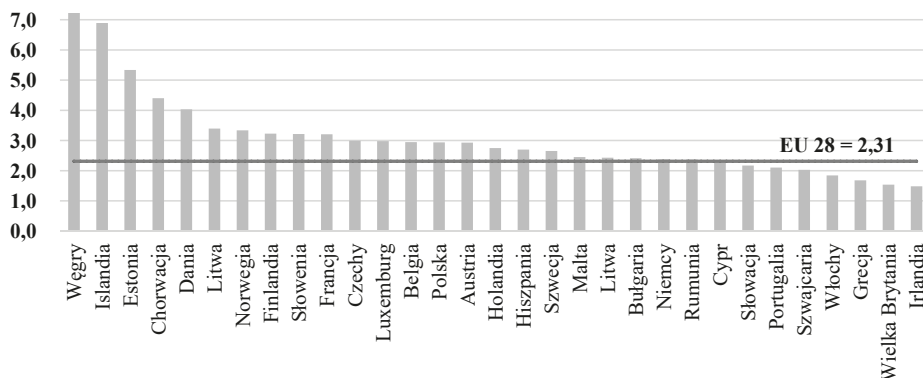
Wydatki publiczne na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego oraz ich udział w PKB w latach 2011-2017

Źródło: jak w tabeli 1.

Wykres 2.

Udział wydatków publicznych na rekreację, kulturę i religię w państwach członkowskich UE w wydatkach publicznych ogółem (w %) w 2017 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Government_expenditure_on_recreation,_culture_and_religion (Government expenditure on recreation, culture and religion 2017) [dostęp: 21.06.2019].

Na przestrzeni analizowanego okresu wydatki budżetu państwa w Polsce na cele kulturalne stopniowo zwiększały się, a średnie tempo wzrostu wynosiło 15,72%. Największy procentowy wzrost wydatków budżetu państwa – o 31,7% odnotowano w 2016 roku (tabela 2). Z kolei, największy spadek tych wydatków – o 4,9% nastąpił

w roku 2013. Na przestrzeni 7 lat wydatki budżetu państwa w dziale 921 wzrosły dwukrotnie.

Tabela 2.

Wydatki budżetu państwa w dziale 921 w latach 2011-2017 (łącznie z dotacjami i subwencjami dla jednostek samorządu terytorialnego)

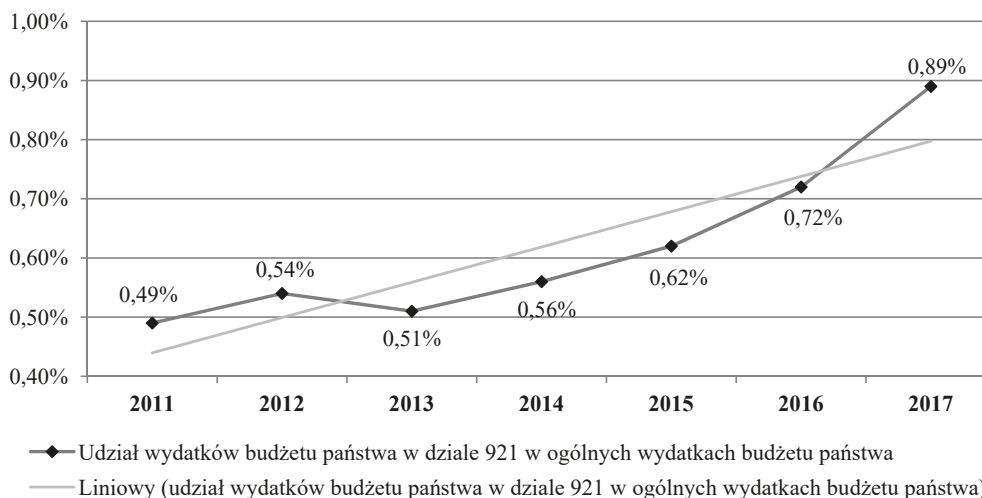
Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Wydatki budżetu państwa w dziale 921 (w mln zł)	1493,7	1717,0	1632,8	1739,5	1964,8	2586,7	3331,9
Dynamika wydatków w dziale 921 (rok poprzedni = 100)	103,1	115,0	95,1	106,5	113,0	131,7	128,8
Dynamika wydatków w dziale 921 (rok 2011 = 100)	100,0	115,0	109,3	116,5	131,5	173,2	223,1

Źródło: jak w tabeli 1.

W latach 2011-2017 wydatki państwa w dziale „Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego” w relacji do wydatków w pozostałych działach były niewielkie i stanowiły średnio 0,62% wydatków budżetu państwa. Udział wydatków budżetu państwa na kulturę w wydatkach ogółem charakteryzował się trendem wzrostowym – w 2017 roku wzrósł o 0,4 pkt % względem roku 2011 (wykres 3).

Wykres 3.

Udział wydatków budżetu państwa w dziale 921 – „Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego” w ogólnych wydatkach budżetu państwa w latach 2011-2017 (łącznie z dotacjami i subwencjami dla jednostek samorządu terytorialnego)

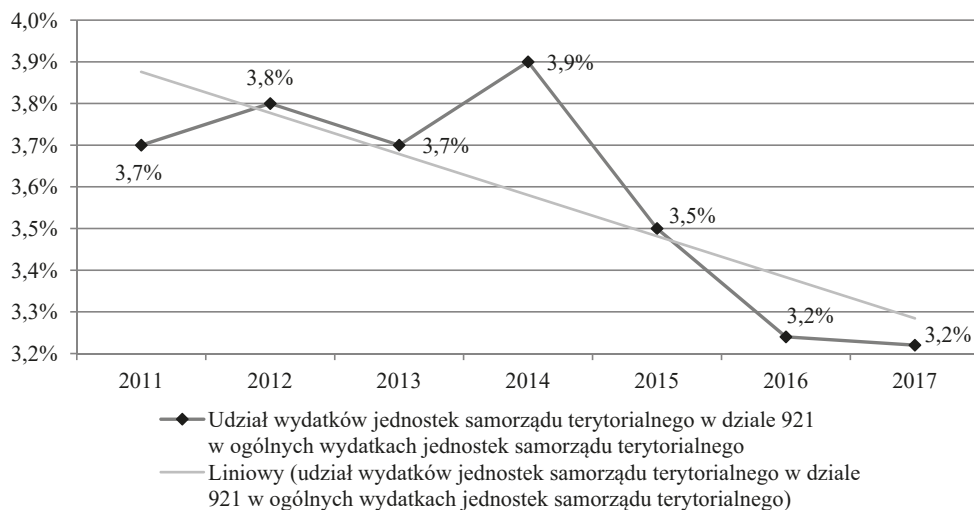
Źródło: jak w tabeli 1.

W latach 2011-2017 wydatki poniesione na kulturę istotnie przewyższały planowane nominalne wielkości, szacowane na podstawie prognoz i wykazywane w ustawach budżetowych, lecz środki te zapewniały jedynie względną stabilność finansową dla wielu instytucji kultury.

W przeciwieństwie do wzrostu udziału wydatków budżetu państwa w dziale 921 w wydatkach ogółem, w latach 2011-2017 zauważalny jest trend spadkowy udziału wydatków na cele kulturalne w ogólnych wydatkach jednostek samorządu terytorialnego. Wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego stanowiły średnio 3,6% wydatków jednostek samorządu terytorialnego ogółem. W analizowanym okresie udział ten zmniejszył się w 2017 roku względem 2011 roku o 0,5 pkt % (wykres 4).

Wykres 4.

Udział wydatków jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa w ogólnych wydatkach jednostek samorządu terytorialnego w latach 2011-2017 (łącznie z dotacjami i subwencjami dla jednostek samorządu terytorialnego)

Źródło: jak w tabeli 1.

Największy wzrost wydatków o 12,1 pkt % odnotowano w 2014 roku, podczas gdy znaczny spadek o 10,4 pkt % zauważono w 2015 roku. Na przestrzeni ostatnich 7 lat wydatki w dziale 921 wzrosły o 9,7% (tabela 3).

Na przestrzeni analizowanego okresu głównym źródłem finansowania instytucji kultury ze środków publicznych były wydatki jednostek samorządu terytorialnego – wynosiły średnio 80,10% wydatków publicznych ogółem. Drugą grupę stanowiły wydatki budżetu państwa, które kształtowały się w granicach 19,90%. Wraz ze wzrostem udziału wydatków budżetu państwa w dziale 921 w wydatkach publicznych ogółem zauważalny jest spadek udziału wydatków jednostek samorządu terytorialnego w dziale 921 w wydatkach publicznych ogółem (wykres 5). Pomimo

zmian w strukturze udziału wydatków budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego, wydatki publiczne ogółem przeznaczane na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego każdego roku wzrastały, co świadczy o stabilności finansowania instytucji kultury ze środków publicznych w Polsce.

Tabela 3.

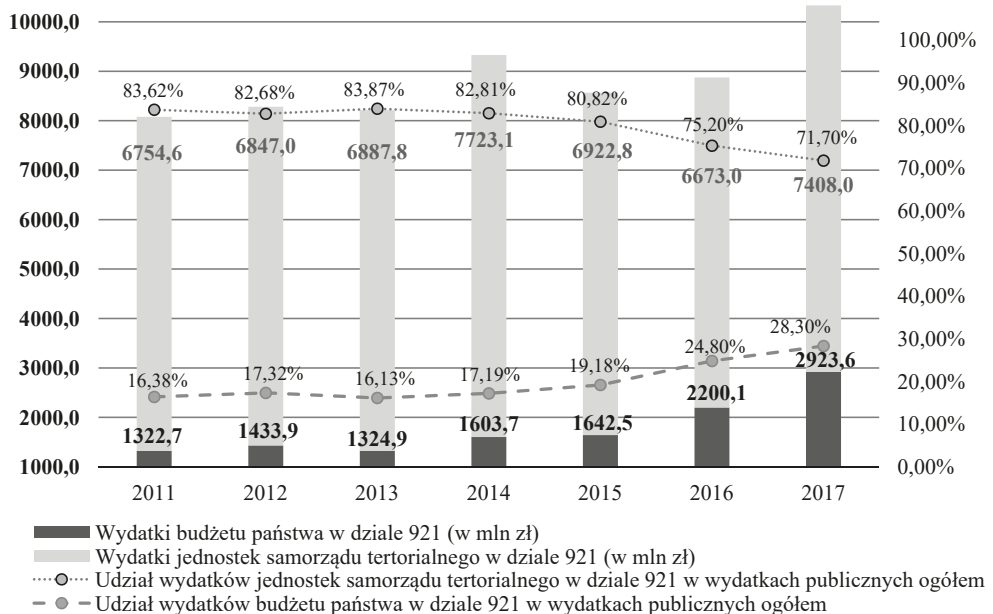
Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego w dziale 921 (z dotacjami i subwencjami z budżetu państwa oraz transfer pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego)

Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Wydatki w dziale 921 (w mln zł)	6754,6	6847,0	6887,8	7723,1	6922,8	6673,0	7408,0
Dynamika wydatków w dziale 921 rok poprzedni = 100	96,4	101,4	100,6	112,1	89,6	96,4	111,0
Dynamika wydatków w dziale 921 rok 2011 = 100	100,0	101,4	102,0	114,3	102,5	98,8	109,7

Źródło: jak w tabeli 1.

Wykres 5.

Wydatki budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego w dziale 921 w latach 2011-2017 oraz ich udział w wydatkach publicznych ogółem

Źródło: jak w tabeli 1.

Podsumowanie

Przeprowadzone rozważanie świadczy o stabilności finansowania instytucji kultury ze środków publicznych w Polsce, ze względu na niezmiennosc regulacji i uprzywilejowań prawnych dedykowanych instytucjom kultury oraz regularne i stałe wydatki budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego w dziale 921 klasyfikacji budżetowej „Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego” w badanym okresie. W latach 2011-2017 przepisy prawne dotyczące finansowania instytucji kultury nie ulegały znacznym przeobrażeniom. Podstawowym aktem prawnym dedykowanym jednostkom sektora kultury była ustawa z dnia 25 października 1991 roku o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej.

Instytucje kultury funkcjonowały w oparciu o mechanizm budżetowy charakterystyczny dla sektora publicznego, w którym podziału dóbr i usług kulturalnych dokonywało państwo. Rolą państwa było nie tylko finansowanie dóbr i usług kulturalnych z funduszy publicznych, ale również korygowanie preferencji konsumentów, w celu umożliwienia nieodpłatnego lub tylko częściowo odpłatnego dostępu do oferty kulturalnej dla społeczeństwa.

Zgodnie z Ustawą z dnia 27 sierpnia 2009 roku o finansach publicznych, w badanym okresie występowały dwie metody finansowania instytucji kultury ze środków publicznych, odnoszące się zarówno do budżetu państwa, jak i budżetu jednostek samorządu terytorialnego, tj.: finansowanie bezpośrednio i finansowanie pośrednio. Wsparcie finansowe państwa oraz jednostek samorządu dla instytucji kultury było odzwierciedlone w wydatkach publicznych, w dziale 921 klasyfikacji budżetowej „Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego”.

W Polsce, na przestrzeni ostatnich 7 lat, na kulturę przeznaczono łącznie 61,7 mld zł pochodzących ze środków budżetu państwa oraz jednostek samorządu terytorialnego. W analizowanym okresie, środki publiczne ogółem przeznaczane na kulturę stopniowo wzrastały, lecz średni ich udział w PKB kształtował się na podobnym poziomie. Wydatki publiczne ogółem w dziale „Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego” przeciętnie wynosiły 0,51% wartości PKB w Polsce, a ich średnie tempo wzrostu kształtowało się na poziomie 4,25%.

Kluczową rolę w wydatkach na kulturę w skali całego kraju pełniły wydatki jednostek samorządu terytorialnego. Wraz ze wzrostem środków budżetu państwa przeznaczanych na cele kulturalne, zmniejszała się wielkość wydatków jednostek samorządu terytorialnego w dziale 921. Udział wydatków publicznych na rekreację, kulturę i religię w wydatkach publicznych ogółem w Polsce w 2017 roku wynosił 2,9% i kształtował się powyżej średniej europejskiej.

Literatura

- Agranoff R., *Collaborative public management: new strategies for local governments*, Georgetown University Press, Washington 2003.
- Borowiecki R., *System regulacji w kulturze – finansowanie, zarządzanie, współdziałanie*, Oficyna Wydawnicza Abrys, Kraków 2005.

- Denek E., Sobiech J., Wolniak J., *Finanse publiczne*, PWN, Warszawa 2001.
- Filipiak M., *Wprowadzenie do socjologii kultury*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej, Lublin 2009.
- Gajda J., *Antropologia kulturowa. Wprowadzenie do wiedzy o kulturze*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2008.
- Gałęcka M., Smolny K., *Stabilność finansowa instytucji kultury na przykładzie wojewódzkich teatrów i instytucji muzycznych*, „Problemy Zarządzania” 2017, vol 15, nr 2(67).
- Gorzałczyńska-Koczkodaj M., Koczkodaj R., *Udział przychodów własnych w finansowaniu instytucji kultury na podstawie samorządów województwa*, „Problemy Zarządzania” 2017, vol 15, nr 2(67).
- Hołda J., Hołda Z., Ostrowska D., *Prawne podstawy działalności kulturalnej*, Wolters Kluwer, Kraków 2005.
- Ilczuk D., *Ekonomika kultury*, PWN, Warszawa 2012.
- Jagielska-Burduk A., Szafrąński W., *Sektor kultury – działalność kulturalna: wokół problematyki prawnej zabytków i dzieł sztuki*, [w:] *Kultura w praktyce: zagadnienia prawne*, t. 1, A. Jagielska-Burduk, W. Szafrąński (red.), Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Poznań 2012.
- Jakubowski A., *Samorządowa instytucja kultury*, [w:] *Ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej. Komentarz*, S. Gajewski, A. Jakubowski (red.), C.H. Beck, Warszawa 2016.
- Jaroszyński K., *Zakres działania i zadania gminy*, [w:] *Ustawa o samorządzie gminnym. Komentarz z odniesieniami do ustaw o samorządzie powiatowym i samorządzie województwa*, R. Hauser, Z. Niewiadomski (red.), C.H.Beck, Warszawa 2011.
- Kietlińska K., *Finansowanie kultury. Dylematy teorii i praktyki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1995.
- Krajewski J., *Partnerstwo publiczno-prywatne a porozumienie administracyjne. Efektywna realizacja zadań własnych administracji publicznej w ujęciu porównań systemowych*, „Studia Juridica” 2018, nr 76.
- Kuchmacz B., *Organizacja instytucji kultury w gospodarce lokalnej*, „Samorząd terytorialny. Organizacja, funkcjonowanie i kierunki rozwoju” 2017, nr 41.
- Maj-Waśniowska K., Sołtyk P., *Rola samorządu terytorialnego w finansowaniu zadań z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w Polsce*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 2018, nr 56.
- Młynarczyk Z., Kosińska-Madera A., *Prawne aspekty działania organizacji pozarządowych. problem eliminacji barier prawnych oraz organizacyjnych współpracy w turystyce*, „Ekonomiczne problemy turystyki” 2018, nr 1(41).
- Niewiadomski Z., *Samorząd terytorialny*, [w:] *System prawa administracyjnego. Podmioty administrujące*, R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel (red.), C.H.Beck, Warszawa 2011.
- Pabiś Ł., *Zrównoważony rozwój w kontekście nowych koncepcji zarządzania publicznego: nowego zarządzania publicznego i zarządzania partycypacyjnego*, „Zarządzanie” 2017, nr 25, t. 2.
- Safjan M., Bosek L., *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1-86*, C.H.Beck, Warszawa 2017.
- Suchowian J., *Problemy finansowania instytucji kultury w Polsce na przykładzie Teatru im. St. I. Witkiewicza w Zakopanem*, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2011, nr 38.

- Szlendak T., Nowiński J., Wieczorek P., *Podręcznik szkoleniowy dotyczący sektora kultury w Polsce dla wnioskodawców i partnerów Programu „Promowanie różnorodności kulturowej i artystycznej w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego” finansowane z funduszy EOG 2009-2014*, MKiDN, Warszawa 2012.
- Throsby D., *Economics and Culture*, Cambridge University Press, Cambridge 2014.
- Tukan D., *Finansowe aspekty instytucji kultury w Polsce*, „Ekonomiczne problemy usług” 2010, nr 61.
- Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. z 2018 r. poz. 1983).
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2019 r. poz. 688).
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. Nr 157 poz. 1240 ze zm.).
- Velthuis O., *Talking Prices. Symbolic Meanings of Prices of the Market of the Contemporary Art*, Princeton University Press, Princeton 2005.
- Żyżyński J., *Budżet i polityka podatkowa. Wybrane zagadnienia*, PWN, Warszawa 2009.

Materiały elektroniczne

- Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Government_expenditure_on_recreation,_culture_and_religion (Government expenditure on recreation, culture and religion 2017) [dostęp: 21.06.2019].
- Finanse kultury w latach 2007-2015, Studia i analizy statystyczne, Raport GUS, Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków 2016, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/kultura/finanse-kultury-w-latach-2007-2015,7,1.html> [dostęp: 25.06.2019].
- Kultura w 2011 roku, Raport GUS, Urząd Statystyczny w Krakowie, Warszawa 2012, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/kultura/kultura-w-2011-roku,2,14.html> [dostęp: 25.06.2019].
- Kultura w 2012 roku, Raport GUS, Urząd Statystyczny w Krakowie, Warszawa 2013, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/kultura/kultura-w-2012-roku,2,14.html> [dostęp: 25.06.2019].
- Kultura w 2013 roku, Raport GUS, Urząd Statystyczny w Krakowie, Warszawa 2014, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/kultura/kultura-w-2013-roku,2,14.html> [dostęp: 25.06.2019].
- Kultura w 2014 roku, Raport GUS, Urząd Statystyczny w Krakowie, Warszawa 2015, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/kultura/kultura-w-2014-roku,2,14.html> [dostęp: 25.06.2019].
- Kultura w 2015 roku, Raport GUS, Urząd Statystyczny w Krakowie, Warszawa 2016, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/kultura/kultura-w-2015-roku,2,14.html> [dostęp: 25.06.2019].
- Kultura w 2016 roku, Raport GUS, Urząd Statystyczny w Krakowie, Warszawa 2017, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/kultura/kultura-w-2016-roku,2,14.html> [dostęp: 25.06.2019].
- Kultura w 2017 roku, Raport GUS, Urząd Statystyczny w Krakowie, Warszawa 2018, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/kultura/kultura-w-2017-roku,2,14.html> [dostęp: 25.06.2019].